

УДК 007 : 304 : 659.3

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ДЖЕРЕЛО НОВИН ДЛЯ ОНЛАЙН-МЕДІЙ ПІД ЧАС ВИСВІТЛЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА ДОНБАСІ

Ірина Рєвунова

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львів, Україна,
e-mail: irinarevunova@gmail.com*

У статті досліджено роль соціальних мереж у формуванні інформаційних потоків онлайн-медій у добу збройних конфліктів на Сході України.

Ключові слова: соціальні мережі, соціальні медії, онлайн-медії, Facebook, Twitter.

Повідомлення в соціальних мережах Facebook і Twitter уже стали повноцінним джерелом інформації, на яке із впевненістю посилаються найавторитетніші онлайн-медії. Проте в часи бурхливих суспільних, політичних та військових подій дописи в соціальних мережах набувають особливого значення, оскільки часто саме у Facebook і Twitter інформація з'являється раніше, ніж її оприлюднюють офіційні джерела: високопосадовці, прес-служби, речники тих чи інших інституцій. Крім того, у місцях, охоплених збройними протистояннями, через неможливість повноцінного функціонування державних установ та, часто, ускладненість доступу професійних кореспондентів соціальні мережі стають чи не єдиним джерелом інформації про загибель громадян і руйнування інфраструктури.

Об'єкт статті – соціальні мережі як джерело інформації для новинних онлайн-медій.

Предмет статті – роль соціальних мереж у висвітленні Антитерористичної операції на Донбасі в новинних онлайн-медіях.

Мета статті – схарактеризувати роль соціальних мереж у висвітленні Антитерористичної операції на Донбасі в новинних онлайн-медіях.

Реалізація поставленої мети потребує розв'язання таких **завдань**:

- визначити основні групи авторів дописів у соціальних мережах, на які посилаються новинні онлайн-медії під час інформування про збройне протистояння на Сході України;
- окреслити варіанти посилань на дописи в соціальних мережах під час висвітлення в новинних онлайн-медіях Антитерористичної операції на Донбасі;
- на окремих прикладах з'ясувати аспекти достовірності повідомлень у соціальних мережах про ті чи інші події в зоні проведення Антитерористичної операції;
- схарактеризувати громадську активність у соціальних медіях під час військових дій на Донбасі.

До питання соціальних мереж та їх ролі в процесі соціальних комунікацій зверталися українські науковці Г.Почепцов та О.Мінченко, російські дослідники

О. Крутик, О. Михайлова, М. Хайкін, С. Чушкіна, західні науковці Е. Каулман, Б. Соліс та інші. Проте здебільшого подібні дослідження носять загальний характер і не стосуються специфічних реалій, у яких наразі перебуває система соціальних комунікацій України.

Дослідниця О. Федорова визначає соціальні мережі як «малі медіа». «Малі медіа відрізняються швидкістю та мобільністю. Здебільшого вони є некомерційними проектами, на кшталт «маленькі історії». Такі мережі використовують сотні людей для того, щоб обмінюватися новинами та дискутувати. Їх зміст підпадає під сучасні тренди, злети і падіння моди, запит аудиторії. Нині велика кількість людей використовує сайти соціальних мереж як основне джерело інформації. Нові інтерактивні канали – соціальні мережі – дають можливість здолати однобокий разовий характер комунікації традиційних медіа. Сторінка в соціальній мережі – це ЗМІ, що повністю ведеться однією людиною», – зазначає вона [4]. У цілому поділяючи думку дослідниці, зазначаємо, що нині над наповненням контентом однієї сторінки у Facebook або Twitter може працювати як одна людина, так і цілий колектив.

Соціальні мережі, які починали своє існування як місце приватного спілкування як реальних, так і віртуальних знайомих, наразі втрачають свій первинний зміст місця для бесіди друзів. Із часом комунікація в соціальних мережах перейшла від міжособистісної й суто розважальної до масової. Відтак науковці почали говорити про соціальні медіі.

«Соціальні медіі зачіпають майже всі аспекти нашого особистого та ділового життя», – зазначає американський професор Е. Куалман у своїй відомій праці «Соціаломіка» [5]. Проте в часи бурхливих політичних подій і військових конфліктів соціальні медіа стають не лише невід'ємною складовою приватного життя й бізнесу, а й засобом оперативного інформування широкого кола реципієнтів про події та джерелом новин для усіх типів медіі, а особливо – для онлайн-медіі.

Професор, дослідник теорії комунікації Г. Почепцов відзначає: «Сьогодні нові інформаційні простори, наприклад, соціальні медіа, впевнено окупають професіонали з боку бізнесу, політики і військові, які згодні вкладати в їх аналіз і «приручення» будь-яке фінансування» [3].

Наразі можемо спостерігати представництво в соціальних мережах більшості політиків, урядовців та державних інституцій. Більше того, у часи активних суспільних, політичних і військових подій дописи у соцмережах Facebook і Twitter стають важливим і авторитетним джерелом інформації.

Так, за час проведення Антитерористичної операції на Донбасі, яка розпочалася 13 квітня 2014 року, на повідомлення офіційних осіб та військовослужбовців, залучених до бойових дій новинні онлайн-медіа посилалися нарівні з брифінгами речника Ради національної безпеки та оборони Андрія Лисенка та заявами перших осіб держави.

Серед сторінок та акаунтів у Facebook і Twitter виділяємо наступні групи:

Сторінки й акаунти у Facebook та Twitter-акаунти посадових осіб: Президента України Петра Порошенка, Прем'єр-міністра України Арсенія Яценюка, Спікера Верховної Ради України Олександра Турчинова, Міністра внутрішніх справ Аресна Авакова тощо. На таких сторінках розміщується, здебільшого, офіційна й перевірена інформація, яку використовують у своїх новинах усі без виключення онлайн-медіі.

Сторінки державних інституцій та силових структур: прес-центру Антитерористичної операції, Оперативного штабу РНБО, Міністерства оборони Украї-

ни, Національної гвардії України тощо. Інформація, оприлюднена на таких сторінках, також носить офіційний характер, і доцільність її передруку не викликає сумнівів.

Сторінки добровольчих батальйонів і окремих підрозділів Збройних Сил України: добровольчого батальйону територіальної оборони Донецької області «Донбас», батальйону спеціального призначення «Азов», добровольчого батальйону «Айдар», третього батальйону територіальної оборони Львівщини «Воля», двадцять п'ятого батальйону територіальної оборони «Київська Русь», батальйону особливого призначення «Київ-2» тощо. Подібні сторінки можуть містити як оперативну інформацію про події, так і емоційні заклики до допомоги бійцям.

Сторінки благодійних та волонтерських організацій, які надають ту чи іншу допомогу військовослужбовцям: громадської організації «Допомога пораненим в АТО», громадської ініціативи «Допоможи фронту», громадської ініціативи «Допомога Армії України», Центру забезпечення тощо. На таких сторінках здебільшого публікуються оголошення про збір коштів, продуктів і речей для військовослужбовців, на які також посилаються онлайн-медіі.

Акаунти військовослужбовців: командира добровольчого батальйону територіальної оборони Донецької області «Донбас» Семена Семенченка, лідера «Правого сектора» Дмитра Яроша, командира четвертої роти батальйону «Дніпро» Володимира Парасюка тощо. Тут можна зустріти як оперативну, часто набагато раніше повідомлявану, ніж в офіційних джерелах, інформацію, так і різноманітні філософські роздуми, власні враження, емоційні заклики до тих чи інших дій. Проте онлайн-медіі довіряють повідомленням військовослужбовців і часто передруковують не лише конкретні факти, а й дописи, які носять емоційне забарвлення.

Акаунти військових аналітиків, громадських активістів та журналістів, які висвітлюють події в зоні проведення Антитерористичної операції: координатора групи «Інформаційний спротив» Дмитра Тимчука, лідера громадської ініціативи «Права справа» Дмитра Снегирьова, тележурналіста Романа Бочкали, журналістки Анастасії Станко, журналістів Олексія Мацуки та Всеволода Філімоненка тощо. Дописи на таких сторінках часом мають сенсаційний і не завжди перевірений характер, хоча більшість усе ж містить оперативну й точну інформацію про події в зонах бойових дій.

Акаунти або окремі дописи в групах випадкових свідків тієї чи іншої події: обстрілу, вбивства, фактів мародерства тощо. До таких повідомлень онлайн-медіям слід ставитися з особливою обережністю, оскільки свідки можуть як повідомляти про реальні події, так і, навмисно або випадково, спотворювати дійсність так званими «інформаційними вкиданнями».

Акаунти, сторінки та групи російських військових та їх родичів. Дописи на таких сторінках і в групах потребують окремої уваги та обережності під час використання для підготовки новини, однак саме вони, часто неусвідомлено, надають докази перебування російської армії на Донбасі або обстрілу України з території Росії.

Посилаючись на дописи в соціальних мережах, онлайн-медіі використовують кілька способів цитування, серед яких виділяємо:

- текстове цитування з використанням або без використання гіперпосилання на оригінал повідомлення – найбільш розповсюджений і простий, проте найменш наочний спосіб цитування;
- вставка повідомлення із соцмережі за допомогою опції «Вкласти допис» (Facebook) та «Вставити твіт» (Twitter) – інтерактивний спосіб, який до-

зволяє відобразити в новині оригінал повідомлення й дає читачеві змогу перейти безпосередньо до допису та коментарів під ним;

- вставка скрін-шоту оригіналу повідомлення – спосіб, доречний тоді, коли існує ймовірність редагування повідомлення автором і необхідно зберегти його первинний вигляд.

Часто інформація про ту чи іншу неанонсовану подію з'являється саме в соціальних медіях. Зокрема, 11 липня 2014 року одним з перших у дописі на Facebook про обстріл військовослужбовців 24-ї окремої механізованої бригади Збройних сил України та численні жертви серед особового складу повідомив командир четвертої роти батальйону «Дніпро» Володимир Парасюк. Тоді на його допис послалися більшість онлайн-медій, а пізніше інформацію про обстріл та значну кількість поранених і загиблих військових підтвердили в прес-центрі Антитерористичної операції.

Разом з тим, як наголошує О. Михайлова, в «мережі інтернет багато відомостей, походження яких не встановлене» [1]. Яскравим прикладом такої недостовірної інформації вважаємо повідомлення журналіста Всеволода Філімоненка, який, посилаючись на джерело, 29 червня 2014 року повідомив про смерть лідера луганської «Просвіти» й викладача історії Володимира Семистяги, якого утримували в якості заручника бойовики самопроголошеної «Луганської народної республіки». Повідомлення журналіста передрукували чимало популярних онлайн-медій, зокрема Еспресо.TV, ТСН, Дзеркало тижня, Укрінформ та інші. Однак уже за кілька днів з'явилася інформація про те, що Володимир Семистяга живий, а 16 серпня народний депутат України Олександр Доній повідомив про те, що заручника було звільнено. Відповідно, інформація про смерть луганського просвітянина, оприлюднена журналістом Всеволодом Філімоненком і поширена рядом онлайн-медій, виявилася хибною.

Натомість часто чи не єдиним правдивим російським джерелом інформації стають дописи в соціальних мережах військовослужбовців російських збройних сил та їх матерів та інших родичів. Так, наприкінці липня російський солдат Олександр Соткін розмістив на своїй сторінці в Instagram фото, які були зроблені на російсько-українському кордоні та на території України, зокрема біля села Красна Талівка Станично-Луганського району Луганської області. Інший російський солдат, зареєстрований у соцмережі під іменем Ваньок Жеребцов, виклав відео запуску ракети в бік України. Відповідно, такі повідомлення, правильно проаналізовані й інтерпретовані українськими онлайн-медіями, стали черговим доказом перебування російських військових на Сході України та обстрілів нашої території з боку Російської Федерації.

Разом з тим, матері та інші родичі російських військових, які загинули на Донбасі, створили на Facebook групу «Вантаж-200 з України в Росію», у якій повідомляють про загибель російських військовослужбовців на території сусідньої для них України. Завдяки соцмережам було підтверджено й загибель на Донбасі російських десантників із Пскова. Тоді на їх сторінках в соціальних мережах почали з'являтися скорбні повідомлення їхніх рідних та друзів. Такі повідомлення послуговували для українських медійників доказом того, що російські військові вторглися в Україну й були вбиті.

Крім джерела оперативної інформації, соціальні медіа стають засобом висловлення соціальних настроїв та протестів. Так, після перетину значною кількістю регулярних російських військ державного кордону України 27 серпня 2014 року близько 22:30 Twitter вибухнув повідомленням з хештегами #RussiaInvadedUkraine та #UkraineUnderAttack. Тоді, за даними видання про ін-

тернет-бізнес в Україні та маркетинг в соціальних медіа Watcher, лише за годину з'явилося понад 100 тисяч повідомлень з такими хештегами [2].

Подібні явища, коли окремих хештег виходить на перші місця в топі цієї соціальної мережі, отримали назву «твіттер-штормів». Таким чином користувачі намагаються донести до світу інформацію про ті чи інші події, які їх турбують найбільше. Разом з тим, онлайн-медіа, відслідковуючи рейтингові хештеги, можуть зробити висновок про те, які події та явища наразі є найактуальнішими для висвітлення.

Отже, у часи соціальних, політичних та військових конфліктів, зокрема бойових зіткнень на Донбасі, соціальні мережі виконують подвійну функцію: з одного боку, вони стають повноцінним джерелом інформації для всіх типів медій і, особливо, для онлайн-медій, а з іншого – самі перетворюються на новинні медіа, яким довіряє все більше користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Михайлова О. В. Трансформация социальных функций средств массовой информации в пространстве Интернета // Научный Вестник МГТУ ГА. – 2010. – № 166. – С. 159-162.
2. Мінченко О. В. Твітері за годину з'явилося понад 100 тисяч повідомлень про пряме вторгнення Росії в Україну #RussiaInvadedUkraine #UkraineUnderAttack [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://watcher.com.ua/2014/08/27/v-tviteri-za-hodynu-zyavilos-ponad-100-tysyach-povidomlen-pro-pryame-vtorhnennya-rosiyi-v-ukrayinu-russiainvadedukraine-ukraineunderattack/>
3. Почепцов Г. Новые сетевые феномены как результат борьбы в интернете и за интернет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://osvita.mediasapiens.ua/material/34159>
4. Федорова О.Л. До питання про можливість застосування соціальних мереж у якості медіа [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kyvu.edu.ua/wsc/toms/10/145-147.pdf>
5. Erik Qualman Socialnomics: How Social Media Transforms the Way We Live and Do Business [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.google.com.ua/books?id=DVicH8gBq6EC&printsec=frontcover&hl=uk&source=gbs_ge_suummary_r&cad=0#v=onepage&q&f=false

SOCIAL NETWORKING AS THE NEWS SOURCES FOR ONLINE MEDIA DURIN THE ARMED CONFLICT IN DONBASS

Iryna Revunova

*Ivan Franko National University of Lviv,
Generala Chuprynky str. 49, 79044, Lviv, Ukraine,
e-mail: irinarevunova@gmail.com*

This article explores the role of social networks in shaping information flows in online media in the days of armed conflict in Eastern Ukraine.

Key words: Social networking, social media, online media, Facebook, Twitter.

СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ КАК НОВОСТНОЙ ИСТОЧНИК ДЛЯ ОН-ЛАЙН МЕДИА ВО ВРЕМЯ АНТИТЕРРОРИСТИЧЕСКОЙ ОПЕРАЦИИ НА ДОНБАССЕ

Ирина Ревунова

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко,
ул. Генерала Чупринки, 49, 79044, Львов, Украина,
e-mail: irinarevunova@gmail.com*

В статье исследована роль социальных сетей в формировании информационных потоков онлайн-медиа во время вооруженных конфликтов на Востоке Украины.

Ключевые слова: социальные сети, социальные медиа, онлайн-медиа, Facebook, Twitter.